284928
15 АВГ 15

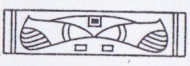
ИСТИНСКИЯТЪ ЛИКЪ

НА

ЯНИ САНДАНСКИ

УБИЕЦЪТЪ НА

БОРИСЪ САРАФОВЪ, ИВ. ГАРВАНОВЪ и МИХАИЛЪ ДАЕВЪ.

СОФИЯ
ПЕЧАТНИЦА П. ГЛУШКОВЪ
1915.

20344

БОРИСЪ САРАФОВЪ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

родомъ отъ с. Либяхово (Неврокопско), офицеръ отъ Българската армия, взелъ участие въ възстанието отъ 1895 год. и въ голѣмото Илинденско възстание въ 1903 г., членъ на главния щабъ на това възстание, подло убитъ на 28 ноември 1907 г., като задграниченъ прѣдставитель на Вжтрѣшната Македонска революционна организация.

20344

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

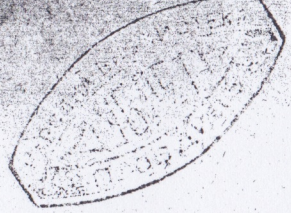
ИВ. ГАРВАНОВЪ

родомъ отъ Стара-Загора, свършилъ по физика въ Софийския и Виенския университети, бившъ членъ на централния комитетъ на Вжтрѣшната Македонска революционна организация, заточенъ въ Акия (Сенъ-Жанъ Д'Акръ — Сирия) прѣзъ 1903 год. по врѣме на Солунскитѣ динамитни атентати, подло убитъ въ София на 28 ноември 1907 г., като задграниченъ прѣдставитель на Вжтрѣшната Организация.

МИХАИЛЪ ДАЕВЪ

родомъ отъ г. Балчикъ, свършилъ VI класъ въ Разградската и Варненската гимназии взелъ участие въ редица сражения въ голѣмото възстание отъ 1903 год. въ Одринско, убитъ съ измама въ мѣстността „Кръста“ край с. Либяхово (Неврокопско) на 17 ноември 1907 год.

ИСТИНСКИЯТЪ ЛИКЪ
НА
ЯНИ САНДАНСКИ

Убиецътъ на Борисъ Сарафовъ, Иванъ Гарвановъ и Михаилъ Даевъ.

Нѣма земя, която да е водила толкова величава борба и да е страдала толкова много за своята свобода, колкото Македония. Едва ли има тамъ сѣмейство, оцѣлѣло напълно въ дълготогодишната революционна буря; едва ли има чука и долина, която да не крие въ своитѣ недра коститѣ на безименни, незнайни герои, паднали тамъ безшумно, отъ никого нечути и невидени, изпълнявайки единъ свещенъ дългъ къмъ отечеството и къмъ себе си. Редомъ до тѣхъ почива свещениятъ прахъ и на люде, чиито имена пълнятъ дългитѣ години на величавата македонска епопея и които умрѣха съ героизма на самопожертвуването прѣдъ олтаря на отечествената свобода. Тѣзи герои, тѣзи скѫпи синове на България приеха знамето на борбата отъ своитѣ велики прѣдшественици революционери Левски, Ботевъ и др, държаха високо това знаме, опазиха го до край чисто и неопетнено, паднаха подъ него, като завѣщаха на потомството великитѣ добродѣтели на своя непостижимъ борчески духъ

Миръ на праха имъ, слава на паметьта имъ!

Но за жаль, както въ всѣка революционна борба, така и въ македонската между истинскитѣ и безкористни борци се вмъкнаха и изпъкнаха тъмни хора, които съ непроходимата си амбиция внесоха смутъ въ тая борба и изкористиха дѣлото за личното си издигане и обогатяване. Между послѣднитѣ е и Яни Сандански, чиито приятели използуваха трагичната му кончина, за да го прогласятъ като многозаслужилъ македонски дѣятель.

20344
20344

Отъ уважение къмъ скѫпитѣ жертви, които поднесе цѣлокупниятъ български народъ прѣдъ отечествения олтарь, отъ искрено желание да видимъ обществото очистено отъ плевелитѣ, да видимъ продажницитѣ изгонени отъ храма на българскитѣ светци, ние тукъ ще се постараемъ да посочимъ съвсѣмъ на кѫсо и съ факти истинския ликъ на Яни Сандански.

Ще се намѣрятъ, може би, мнозина да ни обвинятъ въ

заинтересованость. Длъжни сме да заявимъ, че ние освѣнъ за родителския дългъ имаме пълно съзнание и за другъ единъ дългъ, който стои надъ всичко — дългътъ на български граждани. Прѣди нашитѣ синове умрѣха много други, а слѣдъ тѣхъ още сто хиляди — все за сжщитѣ идеали, за които и нѣкои отъ насъ, тѣхнитѣ родители, сме ратували и страдали прѣзъ цѣлия си животъ. Утрѣ ще бждемъ повикани, може би, да дадемъ нови жертви и, прѣзирайки нашата собствена участь, ще ги дадемъ съ готовность за правото народно дѣло. Но ние, както и всички други, които оплакватъ загубата на скжпи чеда, слѣдъ като ги изгубихме, искаме да опазимъ тѣхната честь. Да ги приравняватъ или даже да поставятъ надъ тѣхъ опорочени личности — прѣдъ тази гавра съ паметьта имъ ние не можемъ да останемъ равнодушни.

Кой бѣ Яни Сандански?

Тѣзи, които сж слушали само добро за него отъ устата на заинтересованитѣ му другари, ще се почудятъ, като узнаятъ, че този тъменъ герой, който бѣ тъмничарь въ Дупница, а слѣдъ това стана войвода въ Мелнишкия районъ, — подиръ смъртьта си остави около *половинъ милионъ лева богатство!*

Извѣстно е на всички въ Мелнишко и Неврокопско, че Сандански, този „безкористенъ" служитель на македонската кауза, споредъ другаритѣ му, бѣ напослѣдъкъ *крупенъ търговецъ на тютюнъ* и че въ тази търговия е *вложилъ единъ капиталъ отъ 200—300 хиляди лева.*

Споредъ *официаленъ* описъ на Мелнишкото градско общинско управление Яни Сандански е умрѣлъ като притежатель на *30 хиляди оки вино и на 9 хиляди оки ракия*..

Всички по-главни кръчмари и кафеджии въ Мелнишко и Неврокопско могатъ да засвидѣтелствуватъ, че Яни Сандански е водилъ животъ на голѣмъ богаташъ, като често въ компания е прахосвалъ по 50—100 лева наведнажъ.

Българското общество ще се ужаси, когато узнае, какъ се добра до това *полумилионно богатство* Яни Сандански, синътъ на сѣтни бѣдняци отъ с. Влахи, той — бившиятъ тъмничарь въ Дупница.

Ето източницитѣ на неговото богатство:

1) Отъ злоупотрѣбени пари на организираното население въ Мелнишко, Неврокопско и другитѣ околии на Сѣрския революционенъ окржгъ.

2) Прѣзъ врѣме на „хуриета" Яни Сандански получи отъ младотурското правителство експлоатацията на Марикостинскитѣ бани. Тѣзи бани първоначално сж били експлоатирани отъ вакъфа на село Марикостиново; по-късно турската власть ги е отчуждила и ги е давала подъ наемъ. Прѣзъ врѣме на младотурския прѣвратъ наемателитѣ на банитѣ били арнаути, чийто контрактъ билъ прѣждеврѣменно разваленъ, за да се дадатъ банитѣ на Сандански *безъ наемъ* срѣщу извѣстни ангажименти

отъ негова страна къмъ младотурския комитетъ. Това е станало въ началото на 1909 год

3) Селянитѣ отъ с. Роженъ, Любовище и Кашина (Мелнишко), тогава чифлигари, завели процесъ противъ управлението на Роженския мънастиръ (тогазъ той бѣ подъ вѣдомството на патриаршията) за земи, използувани отъ мънастиря. Процесътъ билъ спеченъ отъ селянитѣ. Сандански си присвоява отъ тѣзи земи 30—40 декара лозя, нѣколко ливади и ниви. Селянитѣ били принудени да му ги обработватъ *безплатно.*

Струмишката постоянна окржжна комисия съ писмо № 365 отъ 16 априлъ 1915 год. повдига въпросъ за тѣзи земи като такива, които не сж законна частна собственость, и слѣдователно не могатъ да бждатъ наслѣдени, а трѣбва да останатъ на окржга за общо ползуване.

4). Когато турцитѣ съ законъ рѣшиха да построятъ черкви на националнитѣ мънинства въ ония села, въ които е имало спорни черкви, Сандански получи 2000 лири турски за направата на Роженската черква. Черквата е построена. Пари, обаче. сж изразходвани само за керамиди, наднича на дюлгеритѣ и за иконописецъ. Останалитѣ материали: варь, камене, настилка, пѣсъкъ, плочи и пр. сж били доставени безплатно отъ селата Роженъ и Любовище. Така щото голѣмата часть отъ паритѣ сж останали у Сандански.

5). Сандански и нѣкои близки негови другари получаваха редовни заплати отъ турцитѣ. Това не криеха и самитѣ турци. Прѣзъ май 1909 год. турскиятъ вѣстникъ „Земанъ“ пишеше, че изплащането на тѣзи заплати отъ 10 лири мѣсечно закъснѣли*). Споредъ нашитѣ свѣдѣния, в. „Земанъ“ има само една грѣшка: заплатата е била не по 10 лири, а по 30 лири турски мѣсечно.

6. Сандански е получавалъ и подаръци отъ турцитѣ. Той е получилъ отъ султана една кобила съ ждребецъ. При гръцкото настжпление въ Мелнишко ждребецътъ се изгубилъ и билъ прибранъ отъ властитѣ овчари въ с. Лопово (Мелнишко). Отъ тѣхъ го реквизирали гърцитѣ. Сандански, слѣдъ реокупацията на Мелнишко отъ нашитѣ войски, потърсилъ ждребеца отъ властитѣ. И понеже тѣ не могли да му го дадатъ, чрѣзъ заплашване имъ взелъ 200 лири турски.

7). Прѣзъ врѣме на турско-българската война 1912 год., когато турцитѣ опразднили Мелникъ, Яни Сандански ограбилъ турскитѣ кжщи. Голѣмо количество храни, килими, вълна, памуци и разни цѣнни вещи сж били складирани въ *Фудулъ-бейовата кжща.* Отъ тамъ сж били прѣнесени ограбенитѣ нѣща неизвѣстно кждѣ прѣди заминаването на Сандански за Малгара прѣзъ януари 1913 год.

Тѣзи сж извѣстнитѣ намъ източници на богатството на Яни Сандански. По-голѣмата часть отъ това богатство Сандански

*) Вижъ Солунския в. „Отечество“, брой 26 отъ 20 май 1909 год.

има отъ младотурския комитетъ, респ. младотурското правителство.

Но още повече ще се ужаси българското общество, когато узнае, за какви услуги на турцитѣ Яни Сандански е получавалъ отъ тѣхъ пари.

Младотурцитѣ, подъ благовидния прѣдлогъ че всички граждани въ Турската империя добивали свобода и равноправие съ въвеждане на конституцията, се заеха да отнематъ всички срѣдства за народна борба отъ ржцѣтѣ на българския народъ. Съ това тѣ цѣлѣха да отоманизиратъ (да потурчатъ) онѣзи, които се поддаватъ на отоманизация (потурчване), а упорититѣ, немирнитѣ, революционеритѣ и екзархиститѣ да избиятъ или пропѫдятъ отъ Македония. Потурчването трѣбваше да се извърши съ тероръ. Всѣкиму сѫ извѣстни масовитѣ убийства надъ войводи и други видни българи, и въобще онази страшна инквизиция, на която бѣ подхвърлено българското население въ Македония. На западъ отъ Струма турцитѣ вършеха сами своята работа, а на изтокъ отъ тази рѣка тѣ бѣха възложили тази мисия на своето платено орждие — Сандански ефенди. За да върви работата успѣшно, вънъ отъ турскитѣ чиновници, бѣха назначени по ходатайството на Сандански негови приятели за полицейски тайни агенти, дедективи. И какво стана? Обиритѣ и грабежитѣ въ видъ на „членски вносове“ и „помощь за организацията“ продължиха съ нова енергия, убийствата, както всѣкога, отъ засада зачестиха и достигнаха невѣроятни размѣри; прѣдателствата, продиктувани отъ „отомански патриотизъмъ“, станаха обикновено явление. Назначенитѣ отъ Сандански тайни и явни агенти кръстосваха по планини, градове и села, ловѣха съ измама българскитѣ патриоти и ги прѣдаваха въ ржцѣтѣ на турскитѣ власти, за да бѫдатъ окачени на бѣсилкитѣ или изпратени на заточение по островитѣ и въ Мала Азия. Жертва на Сандански е обѣсения отъ младотурцитѣ въ Сѣръ войвода Динката отъ с. Търлисъ (Неврокопско). По внушение на Яни Сандански чрѣзъ лъжесвидѣтелство бѣха осѫдени на смъртъ учителя Ст. Мълчанковъ и инспектора Ст. Филиповъ, а слѣдъ това изпратени на вѣчни окови въ Азия. Пакъ по доносъ на Яни Сандански бѣха осѫдени, затворени и заточени Иванъ Поповъ, сега кметъ въ Мелникъ, дѣдо Илия Кърчовалията и мнозина други отъ селата Старчища, Търлисъ и пр. Подробности по потераджийството на Сандански и другаритѣ му знаятъ всички въ Неврокопско и Мелнишко. Резултатитѣ отъ подобно едно потераджийство сѫ описани въ една дописка до Солунския в. „Отечество“ отъ 24 октомври 1909 година

Яни Сандански и неговитѣ другари се заеха и съ отоманизацията (потурчването) на българскитѣ културни институти, каквито бѣха училищата, основани и издигнати чрѣзъ толкова борби и жертви съ срѣдствата на населението и Екзархията. А това тѣ вършеха или съ заплашване или съ наддаване т. е., ако

народната заплата на учителя бѣ 20 лири, Сандански прѣдлагаше отъ турцитѣ 30 лири, за да се отоманизира, за да се потурчи учителя и училището. Сандански и другаритѣ му бѣха противъ Екзархията, понеже, както се изразяватъ въ единъ документъ, — „тя е пръскалка на национална пропаганда, изворъ на гибеленъ шовинизъмъ и проводникъ на българскитѣ егоистични държавнически стремежи". По този начинъ тѣ услужваха на младотурското правителство, което искаше чрѣзъ обсебване на училищата да уничтожи националния духъ у българското население. И онзи край се изпълни, както никждѣ другадѣ, съ меарифски училища и учители. Само въ Неврокопско меарифски бѣха училищата въ селата Бѣлотинци, Гайтаниново, Гърменъ, Зърново, Кара-кьой, Куманичъ, Либяхово, Ловча, Лжки, Мосомища, Търлисъ, Ючъ-Дурукъ, Срѣдна и Борджоза, Новий Чифликъ. И трѣбваше дълго врѣме за това да се води борба между Негово Блаженство Екзарха и Негово-Прѣосвещенство Неврокопския Митрополитъ Иларионъ отъ една страна и Турското правителство и Сандански ефенди — отъ друга страна.

Единъ черенъ тероръ се въдвори въ цѣла източна Македония тогазъ. Вечерь селянитѣ се прибираха рано отъ полето въ кжщи и селата потъваха въ мракъ. Никой не смѣеше да пали свѣщь у дома си отъ страхъ да не падне подозрение, че въ неговата кжща при свѣтлината на ламбата се крои нѣкакъвъ заговоръ противъ младотурцитѣ и противъ скжпоцѣнния животъ на тѣхния човѣкъ Сандански-ефенди.

Колко и кои сж жертвитѣ на Сандански и тайфата му прѣзъ врѣме на неговото сътрудничество съ младотурцитѣ, — това е прѣдметъ за подробно изслѣдвание. Онѣзи отъ пострадалитѣ, които оцѣлѣха и доживѣха да видятъ своя роденъ край свободенъ, могатъ да бждатъ свидѣтели прѣдъ обществения сждъ за страшнитѣ злодѣяния, извършени надъ тѣхъ.

И тъй — убивай и прѣдавай въ ржцѣтѣ на турцитѣ българскитѣ патриоти; затваряй българскитѣ училища и отваряй отомански; обирай грошоветѣ на бѣднитѣ пиринци, за да трупашъ богатство, та да вършишъ днесъ съ тѣхъ търговия и да сѣешъ политически развратъ — ето тази е така нарѣчената „хуриетска", „организаторска", „реформаторска" и „културно-просвѣтна" дѣйность на Сандански

А какъ бѣ заплатенъ той и нѣколцината негови близки другари за услугитѣ, които оказаха на „отоманството"? Турцитѣ, каквито и да сж, все си оставатъ галантни къмъ своитѣ вѣрни слуги Сандански и другаритѣ му получиха: пари, ждребци, кобили, концесии за експлоатация на бани и гори, стипендии да се учатъ въ странство и пр.

Та ето какъ дойде богатството на този, който уби нашитѣ синове, обвинявайки ги въ злоупотрѣба на народни пари!

И слѣдъ всичко това другаритѣ на Сандански се осмѣляватъ да турятъ името на послѣдния наредъ съ имената на

най-безкористнитѣ и самоотвержени македонски революционери! Каквито и да бѣха Дѣлчевъ, Груевъ, Цончевъ, Сарафовъ, Гарвановъ, Пере Тошевъ, Николовъ, Даевъ, Давидовъ, Узуновъ, Развигоровъ, Михаилъ Попето, Кръстю Асѣновъ, Марко Лерински, Лазаръ П. Трайковъ, Лука Ивановъ, Сугаревъ и много други, — тѣ вървѣха и се бориха все за едно и сѫщо свето дѣло. Имаше спорове. Но никога Цончевъ не дигна ржка срѣщу Сарафова, или Сарафовъ срѣщу Цончева. Тѣ всички бѣха пламенни патриоти и люде съ високъ моралъ. Никой отъ тѣхъ не се продаде, никой не измѣни на своето отечество. Напротивъ, тѣ всички жертвуваха младини, кариера и положение, жертвуваха най-висшето човѣшко благо за свободата на своето отечество — жертвуваха своя животъ.

И що казватъ другаритѣ на Сандански, които сѫ като него?

Сандански „герой", „мѫченикъ", „светецъ"!

Сандански заслужавалъ единъ паметникъ! Защо? За да се увѣковѣчи паметьта на човѣка, който бѣ олицетворение на отрицанието, подлостьта и измѣната!

Всѣкога е врѣме да се лѣкуватъ обществените язви. Ето защо и днесъ, когато България прѣживѣва най-критичния моментъ въ своята история, имайки прѣдъ видъ само висшитѣ национални интереси, като бащи, които могатъ да бѫдатъ подозрѣни въ пристрастие, апелираме за една *анкета*, която да установи, кой бѣ Сандански. Ние искаме анкета, която да установи:

Не е ли вѣрно, че Яни Сандански е оставилъ слѣдъ смъртьта си около *половинъ милионъ лева* богатство?

Не е ли вѣрно, че Яни Сандански умрѣ като крупенъ търговецъ на тютюнъ и притежатель на 30,000 оки вино и 9 хиляди оки ракия?

Не е ли вѣрно, че Яни Сандански е ограбилъ организираното население въ Мелнишко и Неврокопско?

Не е ли вѣрно, че Яни Сандански е получавалъ отъ младотурцитѣ заплата?

Не е ли вѣрно, че Яни Сандански е получилъ отъ младотурцитѣ експлоатацията на Марикостинскитѣ бани, 2000 лири за Роженската черква, имоти на Роженския мънастирь и кобила съ ждребецъ отъ Султана?

Не е ли вѣрно, че Яни Сандански срѣщу полученитѣ богатства отъ турцитѣ имъ е услужвалъ съ потераджийство и съ отваряне меарифски училища на мѣстото на Екзархийскитѣ?

Не е ли вѣрно, че е ограбилъ турскитѣ кѫщи въ Мелникъ прѣзъ Турско-Българската война?

И ако, слѣдъ като анкетата установи това, пакъ Яни Сандански има почитатели, това ще покаже, *че и тѣ сѫ като него.*

Слѣдъ всичко това анкетата нека провѣри:

Дали родителитѣ на Борисъ Сарафовъ, до като сѫ били

работоспособни, не сж живѣли отъ свой честенъ трудъ и отъ доходитѣ на имоти въ Неврокопско, които сж наслѣдили отъ дѣди и бащи, и дали — днесъ тѣ не живѣятъ отъ сжщитѣ доходи и отъ една скромна пенсия, която бащата на Борисъ Сарафовъ получава за изслужено врѣме като дългогодишенъ учитель въ Македония и като чиновникъ въ свободна България?

Дали майката на Иванъ Гарвановъ, слѣдъ убийството на единствения ѝ синъ и единствената ѝ подпора, не живѣе въ най-голѣма мизерия, поддържана отъ своя бѣденъ зетъ, книжарь въ Стара-Загора?

Дали родителитѣ на Даева не сж измежду бѣднитѣ въ Балчикъ и сега въ Варна?

Ние за сега толкозъ знаемъ за Яни Сандански и неговото богатство. Анкетата ще има още да установи, дали Яни Сандански е продалъ на държавата реквизиранитѣ стоки отъ Лоповскитѣ власи прѣзъ Турско-Българската война.

Увѣрени сме, че анкетата ще установи още много други работи относно произхода богатството на Сандански и относно връзкитѣ му съ турцитѣ.

Ползуваме се отъ случая да обърнемъ вниманието на правителството да тури ржка върху оставеното отъ Сандански полумилионно богатство. Въ него иматъ дѣлъ Струмишкиятъ окржгъ и нѣкои общини.

На края ние още веднажъ апелираме за анкета. Нашата звѣзда е на залѣзъ. Нашето поколение се бори и страда и Богъ ни продължи живота, за да видимъ България свободна и възмжжала; да я видимъ възлѣзла до върха на славата; доживѣхме да видимъ и нейнитѣ нещастия. Въпрѣки всичко, което стана и става днесъ, въпрѣки болѣзненитѣ прояви въ нашия общественъ животъ, ние, които много живѣхме и много видѣхме, живѣемъ все още съ непокътната вѣра въ крайното тържество на нашитѣ народни идеали. Онеправданата и поругана България ще възтържествува и ние ще влѣземъ въ гроба съ утѣхата, че слѣдъ насъ остава да живѣе това, което никога не умира — вѣчната истина и правда.

Юлий 1915 год.

Съ дълбока почить:

Петъръ Сарафовъ, баща на убития македонски революционерь **Борисъ Сарафовъ.**

Станка Гарванова, майка на убития революц. **Иванъ Гарвановъ.**

Тодоръ Ив Даевъ, баща на убития револ. **Михаилъ Даевъ.**

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА